

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

[4].

Щоб виділити складові змісту економічної безпеки, слід виходити з основних ознак, що розкривають її абстрактну сутність, загальну для всіх громадсько-економічних формацій. Основна специфічна ознака якої полягає в наявності відносин, які виступають матеріальною основою її існування та функціонування. Економічна безпека як наукова категорія асоціюється з тими процесами, які на поверхні суспільного життя постають в різноманітних формах. Поглиблений аналіз дозволяє виокремити в цій категорії те загальне, що робить її частиною цілого, визначити її суспільне значення в цілісній системі суспільних відносин. Це дозволяє зробити системно-структурний підхід, який включає в себе:

По-перше. Економічна безпека, торкаючись основної сфери виробничих відносин – відносин власності, проявляє рух цієї власності між державою та суб'єктами господарювання.

По-друге. Економічна безпека виражає відносини між суб'єктами відтворювального процесу. Хоча ця ознака властива й іншим економічним категоріям, вона не перестає характеризувати суттєву сторону економічної безпеки, тобто бути її ознакою, що дозволяє відокремити від неї ті економічні відносини, які носять специфічний, не притаманний економічній безпеці, характер.

Для економічної безпеки як економічної категорії визначальне значення має її суспільна сутність, яка асоціюється з суспільними відносинами, які формуються в результаті розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту в процесі розширеного відтворення. Роль економічної безпеки полягає в тому, що вона є об'єктивною передумовою для початку кожного нового її циклу.

Аналіз економічної безпеки з позицій відтворення має кілька аспектів. Перш за все, підвищення рівня економічної безпеки має оцінюватися не як отримання разового результату, а як відтворений ефект, результат функціонування суспільного виробництва, що поєднує поточні та перспективні, внутрішні та зовнішні інтереси. Далі, підхід до економічної безпеки як категорії відтворення передбачає її оцінку та вимірювання з урахуванням всіх фаз відтворювального процесу: виробництва, розподілу, обміну, споживання.

Третє. З вище зазначеного випливає, що економічна безпека виступає як безпека національної економіки, а не просто як сума локальних видів безпеки. У цьому реалізується провідна роль національно-державних інтересів, провідна роль цілого над його частинами.

Висновки. Отже, економічна безпека включається в предмет політекономічного аналізу: по-перше, як категорія, що проявляється у взаємозв'язку між носіями економічних відносин і реалізується через категорію інтересу; по-друге, як форма прояву функціонування економіки з зовні явищ.

Не можна не звернути увагу на двоїсту природу економічної безпеки. Вона або умова існування і подальшого розвитку людського індивіда і спільнот, які вона створює, або результат їх діяльності, що обумовлює зміцнення прийнятого в суспільстві порядку і боротьби із різними загрозами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Економічна безпека : навчальний посібник / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін. ; за ред. О. М. Джузи. – К.: Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури; 2010. – 368 с.
2. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс. – М.: Аспект Пресс, 1998. – С. 236.
3. Ромашенко Т. Д. Экономическая безопасность национальной экономики: механизм и система обеспечения в России / Т. Д. Ромашенко. – Воронеж : ВГУ, 2003. – С. 52–54.
4. Белокрылова О. С., Чепко И. Б. Экономическая безопасность и ее роль в обеспечении общественного благосостояния / О. С. Белокрылова, И. Б. Чепко ; под ред. В. Н. Овчинникова. – Ростов-на-Дону : Ростовский ГУ, 2003. – С. 3.
5. Экономическая безопасность России / под ред. В. К. Сенчагова. – М.: Дело, 2005. – С. 72.
6. Ващекин Н. П. Безопасность и устойчивое развитие России / Н. П. Ващекин, М. И. Дзалиев, А. Д. Урсул. – М.: РАН, 1998. – С. 177.
7. Федосова С. П. Экономическая безопасность Российской Федерации в условиях глобализации экономики: дисс. докт. экон. наук / С. П. Федосова. – СПб., 2006. – С. 58.

РЕЗЮМЕ

У статті досліджуються питання сутності та змісту економічної безпеки, зокрема функціональні характеристики реалізації економічної категорії «економічна безпека».

Ключові слова: економічна безпека, економічні відносини, функції економічної безпеки, сутність економічної безпеки, реалізація функцій економічної безпеки.

РЕЗЮМЕ

В статье исследуются вопросы сущности и содержания экономической безопасности, в частности функциональные характеристики реализации экономической категории «экономическая безопасность».

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономические отношения, функции экономической безопасности, сущность экономической безопасности, реализация функций экономической безопасности.

SUMMARY

The article deals with the question of the nature and content of economic security, in particular functional characteristics of the economic category of "economic security."

Keywords: economic security, economic relations, economic security features, the essence of economic security, the implementation of the functions of economic security.

РОЗВИТОК ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ЗАСАДАХ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Рогова О.В., аспірант, Чернігівській державний технологічний університет

Постановка проблеми. В інтеграційних ринкових умовах господарювання одним із пріоритетних завдань економічної науки є дослідження теоретико-методологічних і прикладних аспектів забезпечення стабільного та ефективного економічного розвитку регіонів. З наростанням впливу глобалізаційних процесів все більший вплив на розвиток економіки та продуктивних сил регіону справляють його зовнішні взаємодії. Міжрегіональне, транскордонне та регіональне співробітництво, інтегральні зв'язки та їх регіональний вимір стають невід'ємною частиною ефективного функціонування регіональних систем, що підтверджується їх віднесенням до пріоритетів наукових досліджень з розвитку продуктивних сил і регіональної економіки.

На сьогодні достатньо вивчені функції та механізми, фактори впливу на процеси транскордонного співробітництва. Водночас, аналіз діяльності українських єврорегіонів засвідчує, що не виправдовуються сподівання, закладені в теоретичних обґрунтуваннях, та не досягнуті передбачувані на початку їх створення економічні ефекти. Тому проблеми, які мають місце в співробітництві регіонів потребують подальших наукових пошуків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів транскордонного співробітництва присвятили наукові

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

праці такі українські дослідники, як В.М. Геєць, П.Ю. Біленький, Є.Кіш, М.Лендьял, Н.Мікула, І.Студенніков, О.І. Гонта, В.І. Пила, О.С. Чмир та ін. Необхідно зауважити, що більшість досліджень стосуються імплементації європейської моделі транскордонного співробітництва у форматі єврорегіонів у налагодження співпраці західних територій України та прикордонних регіонів країн-членів ЄС. Проте реальний стан та тенденції розвитку транскордонного співробітництва прикордонних територій, особливо тих, що не мають спільного кордону з країнами-членами ЄС, потребують подальших наукових розробок та пошуку шляхів формування інноваційного характеру засад взаємодії на міжрегіональному рівні.

Мета статті полягає в ідентифікації сутності поняття «єврорегіональне співробітництво на засадах публічно-приватного партнерства» та визначенні концептуальних напрямів і оптимальних підходів до розвитку прикордонних територій.

Виклад основного матеріалу Роль і місце регіонів, у тому числі й щодо транскордонного співробітництва залежить від державного устрою і відповідно статусу регіонів в унітарній або федеративній державі. В Україні регіони, з низки питань, виконують делеговані державою функції, з інших – відносно самостійні (щодо питань подвійного підпорядкування) та самостійні з питань визначеної законодавчо компетенції і відповідальності.

В широкому значенні під регіоном розуміють складну, комплексну, багатокomпонентну, багатомірну, функціональну систему забезпечення життєдіяльності населення певної території з різнорівневими горизонтальними і вертикальними зв'язками, зовнішніми впливами, динамічними внутрішніми процесами, яка відображає адміністративний устрій, територіальну цілісність, єдність економічної, соціальної і гуманітарної сфер, багатоманітність об'єктів управління різних форм власності та відповідні повноваження в структурі влади.

Існує класичне визначення регіону, як певної територіальної одиниці (району, області), що відрізняється з-поміж інших таких ж одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними). Таке означення регіону витікає із законодавчо визначеного територіального устрою, розподілу власності на державну та комунальну, розмежування владних повноважень між державними, регіональними та самоврядними органами управління, передачею значної їх частини на місцевий рівень, особливо щодо комплексного розвитку територій, а також відмінностей економічного стану, природно-кліматичних умов, місця розташування, традицій, звичаїв тощо.

Сучасні концепції політики регіонального розвитку надають важливого соціально-економічного значення саме транскордонному співробітництву регіонів, як чиннику підвищення ефективності використання внутрішнього потенціалу завдяки можливості поєднання ресурсів регіонів двох або більше країн. Транскордонне співробітництво як соціально-економічне явище у парадигмі регіонального розвитку з відповідними теоретичними обґрунтуваннями та імплементаційними нормами виникає наприкінці ХХ-го століття у Європейському Союзі.

Термін «транскордонне співробітництво» вперше введено у Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами (т. зв. Мадридській Конвенції), де воно визначається як «...будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або кількох договірних сторін, а також укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей». Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних громад або влад, визначеної внутрішнім законодавством. Межі та характер такої компетенції цією Конвенцією не змінюються [3].

З підписанням Протоколу № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами, який стосується міжтериторіального співробітництва, в основному було завершено введення понятійного апарату для цієї сфери діяльності.

Серед українських вчених, які активно займаються проблематикою регіонального розвитку до цього часу немає єдності щодо понятійного апарату транскордонного співробітництва. Спираючись на базові європейські норми (згадувані вище), вітчизняні дослідники знаходяться в дискусійній площині щодо самого терміну «транскордонне співробітництво».

В. Геєць формулює транскордонне співробітництво як добровільне об'єднання двох або більше країн, які, використовуючи переваги міжнародного поділу праці, спільно розвивають на вигідних умовах кооперацію в галузях промисловості, сільського господарства, транспорту і комунікацій, рекреації і охорони навколишнього середовища, ведуть торгівлю, виступають інвесторами та реципієнтами капіталів, а також реалізують інші форми взаємовигідного соціально-економічного партнерства [2].

Згідно визначення Н. Мікули, транскордонне співробітництво – це специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи всі загальні їхні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура) [7].

Є. Кіш вважає, що транскордонні відносини і транскордонне співробітництво – невід'ємна складова, підсистема цілісної системи сучасних міжнародних відносин. Водночас відносини транскордонного співробітництва – це специфічна сфера міжнародних і міждержавних стосунків, яка здійснюється і розвивається на основі чітких критеріїв і принципів [6].

У той же час національне законодавство дає визначення транскордонного співробітництва як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [4].

Таким чином, базове європейське визначення транскордонного співробітництва набуло модифікації в українській науці та практиці і фактично містить в собі дві складові. Перша складова визначає предмет співробітництва, а саме – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин. Друга складова визначає суб'єктів співробітництва – спільні дії мають відбуватися між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав.

Важливим є уточнення щодо суб'єктів, оскільки більшість наукових обґрунтувань транскордонного співробітництва звертає увагу на те, що суб'єкти мають знаходитись у єдиному транскордонному просторі, а відповідно, географічно належати до прикордонних територій. Детальне вивчення зазначеного питання здійснене Мікулою Н.А. та доведено необхідність у відносинах даного типу розглядати саме прикордонні регіони сусідніх держав. Слід зазначити, що за роки розвитку транскордонного співробітництва в українській науці та практиці склалось стійке його ототожнення з прикордонними регіонами.

Форми реалізації транскордонного співробітництва можуть варіюватись від встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між різними суб'єктами та укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах до створення міжнародних територіальних утворень. Міжнародні територіальні утворення, до яких на основі укладених угод входять прикордонні адміністративні одиниці сусідніх держав, отримали назву єврорегіонів. Єврорегіональні структури є найбільш комплексною і ефективною формою утворень, в рамках яких формуються і діють різноманітні коопераційні, координаційні та корпоративні механізми.

За нормами Ради Європи єврорегіоном вважається оформлена територія транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, які мають спільний кордон. Відповідно до нормативних документів єврорегіони ведуть спільну діяльність щодо зміцнення і подальшого розвитку сусідських контактів між спільнотами і територіальними громадами, установами й організаціями, які реалізують місцеві та регіональні завдання. Це співробітництво спрямоване на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності.

Н. Мікула єврорегіон визначає як одну з організаційних форм відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні трансграничні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології.

Визначення, запропоноване М. Долішнім та П. Бельським: «Євро регіон – одна з організаційних форм трансграничних відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів (на базі спеціально розширених повноважень на міжнародне співробітництво) місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні трансграничні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології».

Таким чином, євро регіони є самостійними суб'єктами співробітництва з відповідними організаційними структурами, які спираються на прикордонні адміністративно-територіальні одиниці суміжних держав і утворюються з метою розвитку прикордонної інфраструктури та взаємовигідного вирішення соціальних та економічних питань через спільне використання сприятливих природних умов та інтенсифікації виробничих та невиробничих галузей.

До загальних передумов їх створення і розвитку належать історичні, політичні, економічні та соціальні питання. Статус суб'єктів, функції, повноваження та джерела фінансування євро регіонального співробітництва визначаються міжнародними договорами, угодами про євро регіональне співробітництво, законодавством держав-партнерів, статутами діяльності євро регіональних організацій.

Діяльність євро регіонів розглядається як один з елементів загальноєвропейської системи пріоритетів, який відповідає принципу інтеграції держав в економіку регіонів. Така діяльність передбачає прискорення соціально-економічного розвитку трансграничних регіонів, кадрову інфраструктурну підготовку регіонів і країни в цілому для поглиблення співробітництва з Європейським Союзом, прискорення європейських процесів інтеграції, реалізацію потенціалу формування експортної спеціалізації регіонів, розвиток міжнародних зв'язків у галузях туризму, рекреації, охорони навколишнього природного середовища.

З розвитком теорії та практики трансграничного співробітництва в Україні відбувається його поступова трансформація у євро регіональне. Імплементация європейських моделей трансграничного співробітництва переважно реалізується у формі євро регіонів та носить відмінний характер в залежності від наявності в їх складі адміністративно-територіальних одиниць держав Європейського Союзу. Відповідно, дискусії, які виникають у науково-теоретичному обґрунтуванні засад трансграничного співробітництва регіонів в Україні частково пов'язані з орієнтацією дослідників на регіони, які мають кордони з ЄС або ж не мають їх.

З 15 прикордонних регіонів України, які мають сухопутний кордон, до функціонування євро регіонів залучено 12 – Вінницьку, Волинську, Донецьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Луганську, Львівську, Одеську, Сумську, Чернівецьку, Чернігівську та Харківську. Більшість українських євро регіонів утворені без участі адміністративно-територіальних одиниць країн-членів ЄС.

Питання трансграничного співробітництва в Україні слід розглядати через призму сформованого європейського понятійного апарату з урахуванням вітчизняних особливостей формування та реалізації регіональної політики, оскільки сучасний розвиток трансграничного співробітництва в Україні пов'язаний з його використанням не тільки як інструменту регіонального рівня, але й національного щодо забезпечення євроінтеграційних прагнень нашої держави.

Поняття «євро регіональне співробітництво» комплексно і достатньо точно відповідає процесам, які здійснюються в трансграничному просторі регіональними суб'єктами сусідніх держав щодо організації співпраці. З огляду на трансформацію процесів в межах євро регіонального співробітництва, появу нових ознак, які за збереження цілісності видозмінюють форми, окремі сторони та принципи і впливають на його сутність та зміст, уточнень потребують категорії та терміни щодо самого явища.

Під терміном «євро регіональне співробітництво» автор пропонує розуміти сукупність взаємовідносин суб'єктів адміністративно-територіальних одиниць сусідніх держав, які належать до євро регіонів, сформованих на взаємовигідних добровільних партнерських засадах з метою кооперації, координації, інтеграції зусиль і ресурсів та створення механізмів, необхідних для задоволення актуальних потреб на основі договірної-правової бази та засадах довіри на неформальному рівні.

Разом з тим, принципового уточнення потребують положення щодо примату органів влади у досліджуваних відносинах. Сама сутність євро регіонального співробітництва передбачає надзвичайно широкий спектр відносин: економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних і не обмежується ними.

Щодо соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних відносин роль держави у вигляді виконавчих та представницьких органів влади (з включенням бюджетних установ та організацій) є беззаперечно провідною. Разом з тим у спільних діях, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних відносин роль держави не може бути основною та обмежуватиметься переважно регуляторними впливами. Тобто щодо економічного євро регіонального співробітництва протестується невідповідність, пов'язана з відстороненістю бізнес-сектора від процесів його розвитку.

Крім того, для українських реалій є надзвичайно важливим наднаціональний вплив на інтенсифікацію євро регіонального співробітництва, який здійснюється Європейським Союзом щодо регіонів, які мають спільний кордон з країнами-його членами. У такому випадку значно посилюється роль громадських організацій, які стають активними та рівноправними рушіями трансграничних процесів. За відсутності такого впливу, провідна роль залишається за органами влади. Але і в першому, і в другому випадку залучення бізнес-сектору залишається недостатнім, що значно звужує можливості використання потенціалу євро регіонального співробітництва для забезпечення місцевого розвитку.

Досвід країн ЄС доводить, що вирішення питання підвищення ефективності євро регіонального співробітництва у сучасних умовах базується в повній мірі на засадах міжсекторного партнерства, коли вирішення проблем регіонального розвитку здійснюється у постійній взаємодії та спільними зусиллями органів влади, бізнесу і громадських організацій.

Тому автор вважає, що за умов посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів сучасне розуміння євро регіонального співробітництва потребує не тільки обґрунтованого розширення за рахунок включення до його базових суб'єктів бізнесового сектору (а за певних обставин і громадського), але й перегляду ролі та функцій держави, яка має виступати як публічний партнер зазначених вище секторів.

В сучасних умовах забезпечення розвитку євро регіонального співробітництва пов'язано з необхідністю використання інноваційних підходів до його реалізації. Одним із пріоритетних напрямків є розробка та впровадження у євро регіональне співробітництво засад публічно-приватного партнерства (ППП) у відносинах влади, бізнесу і структур громадянського суспільства. Водночас, проблема ефективного застосування можливостей та спроможностей публічного і приватного секторів в умовах перманентних кризових явищ, складної соціально-економічної ситуації є неоднозначною та багатоаспектною.

В класичному трактуванні, яке надає європейське законодавство, публічно-приватне партнерство – це передання приватному сектору частини повноважень, відповідальності та ризиків щодо реалізації інвестиційних проектів, які традиційно впроваджувалися чи фінансувалися публічним сектором [5].

Публічно-приватне партнерство – це співробітництво, в якому приватний сектор здійснює проектування, будівництво, фінансування, користування та управління активом, а потім забезпечує надання послуги населенню. Отримання доходу приватним сектором відбувається або шляхом збирання плати за користування послугою з населення або з держави, або з обох сторін. Якість та кількість послуги, що надається, визначає держава. Рівень переносу ризику на приватного партнера достатній для забезпечення ефективної реалізації проекту.

Незважаючи на дискусійність та продовження досліджень теорія PPP набула визнання, практичного застосування і сприяла вдосконаленню відносин у внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних системах багатьох країн. Напрацьований досвід застосування PPP у внутрішньому економічному просторі європейських країн дозволив застосувати його механізми в євро регіональному співробітництві

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

та проявився у формі транскордонних промислових зон та транскордонних кластерів на прикордонних територіях сусідніх держав і сприяв інноваційному соціально-економічному розвитку, зайнятості населення, ефективному використанню природних ресурсів [1].

Позитивний результат внутрішньодержавних апробацій застосування ППП в низці європейських країн дає підстави для вивчення можливостей використання ППП в економіці України та у зовнішніх відносинах.

Запровадження ППП у єврорегіональне співробітництво означає:

1. Активне залучення до економічного співробітництва приватного капіталу та недержавних організацій.
2. Наближення державного управління України до європейських стандартів, які засновані на системі публічного адміністрування.
3. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування і самоуправління щодо участі в єврорегіональному співробітництві.
4. Створення умов для інвестування спільних проєктів регіонами сусідніх держав та можливостей отримання безповоротної допомоги на економічний розвиток.
5. Реформування діяльності єврорегіонів України в напрямі задоволення торговельно-економічних потреб населення прикордонних регіонів.
6. Участь державного і місцевих бюджетів в єврорегіональному співробітництві повинна ставити за мету вирішення соціальних питань та створювати переваги для отримання прибутку приватним сектором за рахунок скорочення періоду окупності проєктів.

Як свідчить дослідження тенденції щодо забезпечення соціально-економічного розвитку із застосуванням у внутрішньому вимірі європейських країн ППП, незважаючи на відмінності ступеню застосування його елементів в пострадянських країнах, ППП набуватиме поширення і ставатиме домінантою єврорегіонального співробітництва.

На часі проблемою для розширення формату ППП в єврорегіональному співробітництві в Україні є недостатня розвиненість недержавної публічної сфери, неврегульованість питань передання владою частини повноважень структурам громадянського суспільства та місцевому самоврядуванню, особливо щодо забезпечення комплексного підходу до організації взаємодії, побудованого на балансі національних, регіональних і підприємницьких інтересів.

Сприятливими чинниками для розвитку єврорегіонального співробітництва України є географічне положення, достатньо розвинуті двосторонні зв'язки з країнами-членами ЄС, досвід участі в європейських програмах, перспективи посилення програми «Східне партнерство».

Наукові дослідження орієнтують на необхідність використовувати наявний потенціал з урахуванням вітчизняного досвіду при послідовному залученні кращих європейських напрацювань.

На рівні єврорегіонального співробітництва практично не застосовуються такі форми ППП як концесії, лізинг, не створюються спільні фінансові інституції, не враховується можливий синергетичний ефект від об'єднання конкурентних переваг тощо. Водночас, на сьогодні наукові погляди і практичні кроки щодо застосування ППП як механізму єврорегіонального співробітництва не однозначні і потребують уточнення відповідно до мети та задекларованих завдань.

Тому, на часі з одного боку постає завдання подальшого вивчення змісту, форм та принципів єврорегіонального співробітництва, з іншого – практичного створення на державному та регіональному рівні умов щодо матеріалізації наукових напрацювань, вдосконалення законодавства, формування ефективних організаційно-управлінських структур, задіяння сучасних фінансово-економічних чинників, в основі яких має знаходитися ППП, оскільки воно найбільш повно комплексно і в певній мірі точно відповідає процесам, які здійснюються в європейському просторі регіональними суб'єктами сусідніх держав щодо організації співпраці.

Отже, в єврорегіональному співробітництві ППП за узагальненим означенням є сукупністю взаємовідносин суб'єктів, що належать до різних секторів адміністративно-територіальних одиниць сусідніх держав, на взаємовигідних добровільних партнерських засадах з метою кооперації, координації, інтеграції зусиль, ресурсів, фінансів та створення механізмів необхідних для задоволення актуальних потреб на основі довірливо-правової бази та засадах довіри на неформальному рівні [8]

На рівні єврорегіонального співробітництва провідне місце належить областям та прирівняним до них адміністративно-територіальним одиницям, оскільки їх масштаби та повноваження дають можливість оперувати достатньою кількістю показників для забезпечення реалізації спільних проєктів. В Україні сферу єврорегіонального співробітництва формують, приймають рішення і організовують їх виконання обласні ради та обласні державні адміністрації.

Теоретична схема публічно-приватного партнерства в єврорегіональному співробітництві наведена на рис 1.

Інноваційні підходи застосовуються у відповідності до форм відносин. До них відноситься – об'єднання видатків державних, регіональних та місцевих бюджетів; використання фінансів бізнес структур; надання пільгових кредитів; часткова компенсація витрат на інноваційні проєкти; надання державних гарантій, впровадження страхування інноваційних проєктів; надання податкових переваг; створення фондів стимулювання бізнесу; сприяння інформаційному супроводу проєктів ППП; формування державного замовлення на продукцію вироблену за проєктами ППП; підтримка проєктів з імпортозаміщення та вироблення екологічно чистої продукції; використання новітніх технологій, зокрема енергозбереження.

В подальшому діяльність єврорегіонів має розглядатись у напрямку передачі пріоритетів приватному сектору й визначення функцій всіх інших учасників, у тому числі й регіональних органів влади як модераторів започаткування співпраці та створення комфортних умов для бізнесу. Головним питанням ставатиме не інтеграція регіонів, а кооперація та створення спільних проєктів і спільних структур приватними підприємствами. Через бізнес-сектор забезпечуватиметься прискорення соціально-економічного розвитку регіонів, реалізація потенціалу експортної спеціалізації регіонів, розвиток міжнародних зв'язків у галузях транспорту, туризму, рекреації, охорони навколишнього середовища.

В умовах ППП організаційна структура зазнаватиме змін і передбачатиме включення до координуючих органів робочих комісій представників приватного сектору. Органи єврорегіону виконуватимуть не лише дорадчі, консультаційні та координаційні функції, а й фінансово-економічні, мотиваційні, контрольні тощо. Із залученням бізнесу співробітництво переміщуватиметься з політичної площини в професійну, результатом чого буде усунення перешкод, пов'язаних із перетинанням кордонів, зміцнення економічних, соціальних, культурних зв'язків, мінімізація екологічних проблем у прикордонні держав-сусідів та вирішення проблем, пов'язаних із безпекою підприємництва.

Статус та значення єврорегіонів змінюватиметься й вони поступово формуватимуться як реальні економічні суб'єкти міжнародних відносин. Одним з дієвих чинників діяльності єврорегіонів стане створення та діяльність комісії з єврорегіональної взаємодії. Значну частину діяльності комісії займатиме створення спільних підприємств, подолання дискримінаційних заходів в торгівлі, поліпшення і уніфікація митного законодавства. Економічна інтеграція під впливом ППП зазнаватиме швидких змін в контексті зменшення диспропорцій у розвитку регіонів та сприяння стабільності на прикордонних територіях.

Із залученням бізнесу та розширенням можливостей за рахунок ППП єврорегіони як основна форма транскордонного співробітництва перейдуть в діяльність від парадигми поглиблення добросусідських відносин, яку вони реалізують достатньо ефективно, до конкретної економічної роботи.

В стратегічному плані йдеться про перетворення єврорегіонів на самостійні об'єкти територіальної структури європейського ринку з відповідним розвитком прикордонної інфраструктури і формуванням сприятливих умов інтенсифікації співробітництва. В межах єврорегіонів, як організаційної форми транскордонних відносин, місцеві органи влади здійснюватимуть зовнішньоекономічну діяльність, розроблятимуть спільні програми економічного співробітництва, реалізовуватимуть конкретні проєкти, вирішуватимуть проблеми зайнятості населення, інфраструктури і екології [9]. Концепція розвитку єврорегіонального співробітництва на засадах ППП наведена на

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

рис. 2.

Рис. 1 - Публічно-приватне партнерство в системі єврорегіонального співробітництва

Єврорегіональне співробітництво на засадах ППП використовуватиметься як засіб врегулювання можливих територіальних проблем двох держав, а також як своєрідний полігон для апробації сумісності законодавства різних країн і правових систем.

На основі результатів дослідження сформульовані наступні рекомендації органам регіонального управління щодо реалізації практичних завдань, які стосуються:

- розробки концепцій взаємодії за конкретними проблемами;
- вироблення механізмів реалізації проектів;
- покращання організаційних механізмів, форм і методів діяльності;
- організації та практичного управління проведенням широкоформатних заходів;
- удосконалення законодавчої бази та механізмів реалізації діючих актів;
- використання приватного потенціалу в питаннях інвестування регіональної економіки, лобіюванні інтересів регіонів за кордоном, формуванні їх іміджу тощо;
- поліпшення практики підготовки програм і планів співпраці на регіональному та місцевому рівнях.

Очікуваними результатами реалізації вказаних рекомендацій стане поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших взаємин між територіальними громадами, їх представницькими структурами, місцевими органами виконавчої влади прикордонних областей України та сусідніх держав; імплементація передового європейського досвіду реалізації державної регіональної політики; прискорення процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій; забезпечення вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон; підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів; гармонізація вітчизняного законодавства з законодавством ЄС в частині здійснення регіональної політики.

Зважаючи на окреслені вище пріоритети необхідно здійснити комплекс конкретних заходів для розширення перспектив реалізації єврорегіонального співробітництва, а саме:

- 1) здійснити формування кластерів в пріоритетних секторах економіки, створення умов для реалізації ініціатив приватного сектора та регіональних органів влади щодо їх розвитку;
- 2) активізувати запровадження моделі ППП для ефективного використання місцевих ресурсів;
- 3) розробити комплекс заходів співробітництва з послаблення енергетичної залежності, зокрема енергоефективності;
- 4) внести пропозиції з мінімізації ризиків нанесення шкоди природному навколишньому середовищу;
- 5) створити єврорегіональні мережі обміну досвідом у формі об'єднання органів місцевого самоврядування.

Здійснення цих заходів сприятиме досягненню реальних локальних соціально-економічних ефектів і призведе до зменшення існуючих сьогодні диспропорцій в розвитку регіонів сусідніх країн.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Рис. 2 - Концептуалізація єврорегіонального співробітництва на засадах ППП

Висновки. В умовах сучасного розвитку міжнародних відносин важливим сегментом у вирішенні соціально-економічних проблем стає єврорегіональне співробітництво, засноване на інноваційних підходах використання публічних та приватних форм впливу на економіку. Сучасні процеси вимагають надання пріоритетів в єврорегіональному співробітництві приватному капіталу, вироблення механізмів формування спільних проектів бізнесу і місцевої влади та критеріїв оцінки їх реалізації.

Реалізація концепції розвитку єврорегіонального співробітництва на засадах ППП дозволить забезпечити підвищення рівня життя населення та розвиток соціальної сфери прикордонних регіонів, активізувати зовнішньоекономічну діяльність регіонів, сприятиме залученню нових інвестицій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Айрапетян М. С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства [Электронный ресурс]. / М. С. Айрапетян. - ГЧП-РОССИЯ.RU: информационный портал. – Режим доступа: <http://ppp-russia.ru/analytics/40-ajrapetyan-ms-zarubezhnyj-opyt-ispolzovaniya.html>
2. Гесць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія. у 2 ч. – Ч. 1 / за ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с. 39
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets106.htm> 78
4. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 № 1861-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004 - № 45, ст. 499. 88
5. Законодавство ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur_lex.europa.eu/smartapi/cgi 68
6. Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу / Є. Кіш // Політичні менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 131-144. 105
7. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія / Мікула Н. А. – Львів: ІРД НАН України. – 2004. – 395 с
8. Пила В.І. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво / [Пила В.І., Чмир О.С., Гарасюк О.А., Терещенко Т.В.]- Вид-во ХУУП. – 2006. – 412 с. 149
9. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 лип. 1993 р. // Україна на міжнародній арені: збірник документів і матеріалів 1991-1995 рр. Кн.1. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 37. 155
10. Студенніков І. Регіоналістика і регіонознавство: проблеми методології і категоріального апарату Регіональна історія України / Студенніков І. // Збірник наукових статей. Випуск 1. – С. 67-78 192

РЕЗЮМЕ

В статті узагальнено науково-термінологічний апарат в частині поняття «єврорегіональне співробітництво». Розроблено концептуальну модель єврорегіонального співробітництва на засадах публічно-приватного партнерства з метою виявлення та задіяння всього комплексу факторів активізації регіонального економічного розвитку.

Ключові слова: євро регіональне співробітництво, публічно-приватне партнерство, економічний розвиток.

РЕЗЮМЕ

В статье обобщен научно-терминологический аппарат в части понятия «еврорегиональное сотрудничество». Разработана концептуальная модель еврорегионального сотрудничества на принципах государственно-частного партнерства с целью выявления и задействования всего комплекса факторов активизации регионального экономического развития.

Ключевые слова: евро региональное сотрудничество, государственно-частное партнерство, экономическое развитие.

SUMMARY

Scientific terminology regarding the notion of "Euroregional cooperation" is summarized in the article. The conceptual model of Euroregional

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

cooperation on the basis of public-private partnership is worked out for identifying and engaging all factors of activating of regional economic development.

Keywords: euro regional cooperation, public-private partnerships, economic development.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ВУГЛЕДОБУВНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ

Рубан Т.Є., доцент кафедри «Фінанси і банківська справа», кандидат економічних наук, Донецький національний технічний університет
Колеснікова К.І., магістрант кафедри «Фінанси і банківська справа», Донецький національний технічний університет

Постановка проблеми. За обсягами видобутку вугілля Україна належить до першої десятки країн світу, але значно поступається більшості з них за економічними показниками вугледобувного виробництва. У сучасний час вугільна промисловість, яка є однією із базових галузей економіки держави, перебуває у важкому стані. Протягом останніх років більшість шахт є збитковими. Основні причини цього пов'язані з відсутністю ефективної цінової політики, наявністю неплатежів за відвантажену продукцію, і, головне, з погіршенням техніко-економічних показників роботи, зносом шахтного фонду і важкими умовами видобутку вугілля.

Вугледобувне підприємство являє собою складну виробничу систему, особливості якої мають великий вплив на ефективність його діяльності, прибутковість (збитковість) і, як наслідок, на фінансовий стан. Загальновідомо, що фінансовий стан характеризує усі сторони діяльності підприємства та відображає його спроможність до подальшого розвитку. Одним із елементів управління фінансовим станом підприємства є його оцінка, яка дозволяє визначити сильні і слабкі сторони його діяльності, виявити напрямки, за якими потрібно вести роботу щодо поліпшення.

В економічній літературі існує безліч методик аналізу фінансового стану підприємства, але в практичній діяльності перед фінансовими аналітиками промислових підприємств постає задача вибору саме тієї методики, яка б дозволяла об'єктивно та оперативно оцінити господарську діяльність підприємства.

Слід погодитися з тими науковцями, які пропонують для оцінки фінансового стану використовувати інтегральні моделі, оскільки вони дозволяють не тільки оцінити фінансово-господарську діяльність, але на їх основі визначити конкурентоспроможність підприємства та його інвестиційну привабливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблема не є новою в економічній науці. Проблеми визначення чинників скрутного фінансового стану і збитковості діяльності вугледобувних підприємств достатньо широко розглянуті у наукових працях з різних сторін, зокрема у працях таких вітчизняних вчених як А.І Акмаєв, А.В. Гриньов, Н.В. Гришко, Н.С. Залуцька, О.Ф. Ляшенко, Л.М. Рассуждай, В.А. Харченко. Теоретико-методологічні засади інтегральної оцінки фінансового стану знайшли своє відображення у працях Т.Г. Беня, С.Б. Довбні, О.П. Зайцевої, В.В. Ковальова, О.О. Терещенка. Проте більшість з вітчизняних методик інтегральної оцінки є універсальними і не враховують галузевих особливостей. Питання удосконалення оцінки фінансового стану досліджували такі зарубіжні вчені як G. Karanovic, S. Baresa, S. Bogdan, Inta Kotane, Irina Kuzmina-Merlino.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо удосконалення управління фінансовим станом вугледобувного підприємства на основі його інтегральної оцінки з урахуванням особливостей діяльності підприємств вугільної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел дає змогу визначити, що основними етапами інтегральної оцінки фінансового стану підприємства є [1]:

- 1) формування груп показників;
- 2) нормування показників;
- 3) розрахунок інтегрального показника фінансового стану.

Для проведення інтегральної оцінки фінансового стану вугледобувного підприємства візьмемо за основу методику, запропоновану О.С. Майструком та О.В. Кондратюком [1], яка визначає основними названі етапи оцінки. Оскільки показники, що характеризують фінансовий стан, мають різний вплив на його оцінку, тобто вони різновагові, вважаємо за потрібне додати до цього переліку ще один етап інтегральної оцінки фінансового стану – визначення вагомості окремих показників та груп показників.

Розглянемо більш детально кожен з названих етапів інтегральної оцінки з урахуванням особливостей вугільної галузі, тобто виходячи з мети нашого дослідження. Формування груп показників проводиться за напрямками оцінки фінансового стану. Зазвичай виділяють наступні групи показників: показники оцінки майнового стану, показники оцінки фінансової стійкості, показники оцінки ліквідності і платоспроможності, оцінки рентабельності та ділової активності [1, 2]. Тобто їх класифікують відповідно до основних якісних характеристик фінансового стану. В складі груп окремі показники слід визначати в залежності від їх значущості в оцінці фінансового стану підприємства, тобто особливостей його діяльності.

Оскільки основна діяльність вугледобувного підприємства – це видобуток вугілля, в складі його майна переважають необоротні активи, а саме основні засоби. Як відомо, основні засоби підприємств вугільної галузі України знаходяться у критичному стані. За останні двадцять років дві третини шахтного устаткування абсолютно відпрацювали свій термін експлуатації. Тільки за 1991-2011 рр. виробнича потужність вугледобувних підприємств зменшилася з 192,8 млн. до 98,8 млн. т в рік [3].

Для підвищення ефективності виробничої діяльності основні засоби потребують оновлення, заміни застарілого та фізично зношеного обладнання. Тому в інтегральну оцінку вважаємо доцільним включити такі показники як частка необоротних активів у загальній вартості майна підприємства, коефіцієнт оновлення основних засобів та рентабельність необоротних активів як показник, який характеризує ефективність використання необоротних активів.

Аналіз фінансового стану підприємств вугільної галузі України, а саме ДП «Шахта імені М. Горького», ПАТ «Шахтоуправління «Покровське», ВАТ «Шахта «Комсомолець Донбасу», ВАТ «Павлоградвугілля» та ДВАТ «Шахта «Білоріченська» [4, 5, 6, 7] показав, що підприємствам не вистачає власних коштів для нормального функціонування, і вони залучають додаткові кошти з зовнішніх джерел. Тому важливими показниками фінансового стану слід вважати питому вагу власних коштів у майні підприємства і коефіцієнт фінансового ризику, який показує, скільки позикового капіталу залучено на одиницю власного. Також за результатами аналізу визначено, що на вугледобувних підприємствах бракує високоліквідних активів. Отже вважаємо за доцільне включити в інтегральну оцінку коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, яка частина поточної короткострокової заборгованості може бути погашена найближчим часом.

За результатами аналізу визначено, що вугледобувні підприємства мають значну дебіторську заборгованість. Така ситуація відбувається внаслідок того, що для уникнення самозагорання вугілля на складі шахта відвантажує продукцію на умовах майбутніх розрахунків. Таким чином, вважаємо доцільним включити в процес оцінки фінансового стану коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, а також коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості та оборотності кредиторської заборгованості.

Також визначено, що вугледобувні підприємства, за винятком декількох, не мають достатньої величини власних оборотних коштів. Тому включимо в модель коефіцієнт маневреності власного капіталу, який показує, яка частина власного капіталу вкладається в оборотні кошти, тобто використовується для фінансування поточної діяльності. Також візьмемо до уваги коефіцієнт поточної платоспроможності, який характеризує рівень покриття активами підприємства своїх зобов'язань.

Слід сказати, що фінансові результати вугледобувних підприємств значною мірою залежать від якості вугілля: чим вона краще,